

# HOGYA GYÖRGY

## A mentorprogram előtt...

*(Emléktöredék Grendel Lajosról)*

A Spengler-mű nyitómondatával kezdem: „*Holt formák megismerésének eszköze a matematikai törvény, eleven formák megértéséé pedig az analógia.*” Javaslom, most ne ragadjunk le annak firtatásánál, hogy derék Spengler barátunk mit is értett eleven formák alatt, inkább próbáljuk meg közösen kihámozni a következő analógiából azt, amit eredeti szándéka szerint közölni szeretne!

Számomra az egész az Iródiával kezdődött (1983-ban), így az analógia egyik „szála” máris adott. (Milyen szép is lenne, ha így kezdhetném: Az éjszaka álomban megint az érsekújvári művház klubhelyiségében jártam. De persze, ilyeneket nem írok le.)

Nálam a Grendel Lajosra való emlékezés egyik szála – nem tudom, miért – a médani estékhez kötődik. Megjegyzés: az ezernyolcszázhetvenes évek végén egy kis montmartre-i kocsmában minden csütörtökön délben hat fiatal író – Huysmans, Céard, Hennique, Alexis, Mirbeau és Maupassant – találkozott, evett, ivott, hangoskodott, vitázott, majd ellátogatott Zola médani házába, ahol más különleges személyiségekkel is találkozhatott. Ezért nevezték médani találkozóknak. Az egyikükkel kapcsolatban – Maupassantról van szó – ismert, hogy tanítója Flaubert, nagyon szigorúan bánt vele, csak hétévi tanulás után engedte meg, hogy saját nevéen közölje *Gömböc* című írását. (Ami aztán nagy siker lett, elismertséget hozott alkotójának.)

Az ezerkilencszáznyolcvanhármas évtől kezdődően negyedévenként az érsekújvári kultúrház klubhelyiségében különös – irodalompartoló – fiatalok találkoztak. Ettek, ittak (ha hoztak), hangoskodtak, és vitatkoztak. Olykor, a szervezőknek köszönhetően ismert személyiségekkel találkozhattak, mint Turczel Lajos, Duba Gyula, Zalabai Zsigmond, Tózsér Árpád, Tóth László, Balla Kálmán, Simkó Tibor, Tóth Károly és sokan mások. Ezeken a találkozókon került sor a mentorokkal való érdemi beszélgetésekre is. Az egyik mentor volt Grendel Lajos.

Az analógia innentől kezdve picit sántítani fog, mivelhogy Grendel mentori munkája merőben különbözött a Flaubert-étől. Legalábbis az én esetemben. Nem tudom, hogy csinálta, de megvolt az a képessége, hogy akivel beszélt, az úgy érezze, fontos neki az illető. Ez így történt Újvárban, így történt a „titkos” találkozóinkon Barton, Rozsnyó mellett, a Pozsálló-hegyi kis menedékházban vagy éppen nálam, Királyhelmeceken. (A „titkos találkozók”-ra akkor volt szükség,

amikor az Iródia vezető tagjai tényleg szabadon, megfigyelők és lehallgatók nélkül akartak beszélgetni.)

Az oskolázás – Maupasannt-al ellentétben – nem tartott hét évig, mi iródiások a mentoraink „sárkányok” ellen vívott bőszi harcának köszönhetően három-négy év múlva már saját zsenge kis füzetjeinket lobogtathattuk a kezünkben. Ezek voltak a Főnix füzetek. (Megj.: Sárkánynak nevezték a kiadó igazgatóját.)

Ide egy nagyon rövid idézet kívánczik Grendel *Tehetség és irodalom* című írásából: „Az íróvá válásnak ebben a korai időszakában a tehetség felismerése és támogatása a legfontosabb.” Pár gondolattal később: „Tehetségük, kibontakozásuk további sorsa ugyanis a mi kezünkbe, az idősebb pályatársakéba van letéve. Mi csak egy dolgot követelhetünk meg tőlük, azt viszont hajthatatlanul: hogy amennyiben hézagos a műveltségük, pótolják a lemaradást minél előbb.”

Eddig az „idézés”.

Mint említettem, nálam a Grendelről szóló történet az Iródiával kezdődött és azzal is fejeződött be. Az Iródia „kivégzése” (ezerkilencszáznyolcvanhat szeptember három) után én Királyhelmeceen maradtam, távol a pozsonyi, dunaszerdahelyi eseményektől, kapcsolatom gyakorlatilag csak egykor élt írókra korlátozódott, ám ezeknek az egykor élt íróknak a személyét – akikkel azóta is végnélkülinek nevezhető párbeszédet folytatok – nagymértékben befolyásolták akkori, tehát iródiás ismerőseim: Hodossy Gyula, Farnbauer Gábor, Balla Kálmán, Karsay Katalin és mások olvasmányélményei és véleményei.

Mindezt csak azért teszem szóvá, mert a későbbiekben – az Iródia „hivatalból való” megszüntetése/felfüggesztése után – nem nagyon követtem az ottani eseményeket, nem tudom, volt ismerőseim életének és tevékenységének mások általi megítélése miként alakult, és őszintén szólva nem is tartottam fontosnak, hiszen én magam senkihez sem tartoztam. Egyszerűen „Volt Iródiás” minősítésű maradtam, s az akkori ismerőseimet továbbra is az Iródia prizmáján keresztül szemléltem és ítélt meg. Az említett prizma szórása lehet, ferdíti a sugarakat és kifakítja az akkori élmények élénk színeit, ám magán az eseményen nem változtat semmit. A médani esték és az Iródia találkozók lényege, irodalmi hozama kétségbevonhatatlan eredményeket hozott, amelyeket nem halványít el semmilyen utólagos megítélés.

Visszatérve egykor élt íróársaimra, maradandó könyvélményeimet és írói fejlődésemet nagyban meghatározták azok az írások is, melyeket épp Grendel Lajos ajánlott a figyelmembe.

Író-olvasó találkozók alkalmával többször járt nálam Királyhelmeceen, jártunk iskolákban és falukon (Lajos nagyon sokat tett az irodalom népszerűsítéséért), nem egyszer nálam aludt, s napközben igyekezett „hézagos ismereteim felszámolásában” segíteni. A Fő utcán, a könyvesboltban, ahol a mindenki által ismert Juliska néni várta a látogatókat, gyakran megfordultunk. Amikor az első könyvért

nyúlt, azt hittem csupán érdeklődik, ám amikor a kezembe adta, rögtön megértettem: kötelező olvasmányaim száma rohamosan növekedni fog. Rjunoszuke Akutagava, José Donoso, Antonin Artaud... hosszú lett a névsor, de egy szót sem szóltam, mindet megvettem. Később, mikor végigolvastam őket, akkor éreztem rá, micsoda jó ember-, pontosabban íróismerővel találkoztam. „Tudta”, hogy mit „kell” olvasnom! Ráérezett arra, mire van szükségem. Új ajtókat, új kereszteződéseket nyitott meg, rám bízva, hogy melyik úton haladok tovább. Azt hiszem, ez a módszer nehezebb volt, mint Flaubert-é. Flaubert egy egérlabirintusban vezette Maupassant-t, Grendel óriási súlyt rakott a vállamra. A felelősség, az elvárásnak való megfelelés és a nagyon súlyos önkontroll terhét. Vajon mit szól majd hozzá, kérdeztem magamtól, mielőtt elküldtem neki egy-egy írásomat. Ha másra nem, akkor erre az alaposságra mindenképpen megtanított.

Ha már kialakítottam ezt a médani-iródiás zárt rendszert, akkor, kedves olvasóm, engedj meg még egy idézetet magától Maupassant-tól: *„Mert mindazt, amit az író ki akar fejezni, nagyon sokáig kell nézni, nagy figyelemmel, hogy olyasmit lássunk, amit még senki nem látott és nem mondott el.”* Igen, ez volt a grendeli „vára-koztatásnak” a lényege. Megtanulni látni, önmagammat ellenőrizni, újragondolni, újraolvasni mindazt, amit leírtam. Türelmesnek, kitartónak kell lenni. Nem halmozni kell az ismereteket és azonnal „kinyilatkozni”, hanem mérlegelni, értelmezni és átgondolni, mielőtt leírnánk.

Nyilvánvaló, hogy jönnek majd újabb csoportosulások, sőt, lehet, itt is vannak már, nos, nekik szívből kívánom, hogy legalább olyan mentoraik legyenek, mint a médaniaknak és az iródiásoknak voltak!



Szombathy Bálint munkája